Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Excellente Scholen 2016

Informatie over het traject Excellente Scholen in 2016 en een terugblik op 2015

Inhoudsopgave

Leerlingen maken een selfie tijdens de uitreiking van 2014.

Voorwoord van de juryvoorzitter

Kwaliteit zichtbaar maken én overdragen

Sinds enkele jaren bestaat er voor scholen in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs de mogelijkheid om erkenning te krijgen voor buitengewone kwaliteit: het predicaat 'Excellente School'. Met het predicaat wordt de bijzondere kwaliteit van een school onder de aandacht gebracht. Bovendien geeft het een compliment aan iedereen die bijdraagt aan die kwaliteit: de leraren, de schoolleiding, de leerlingen en hun ouders.

Maar het predicaat is niet alleen een bewijs van bijzondere kwaliteit. Je krijgt als deelnemende school inhoudelijk feedback op je onderwijsconcept. Aandachtspunten waarvan je kunt leren en complimenten voor wat gewoon heel erg goed is.

Als school bepaal je zelf waarin je vindt dat je excelleert. Voor de een is dat een bijzondere manier van omgaan met talent, voor de ander het bieden van maatwerk passend bij de uitdagingen van de leerlingen en voor de volgende gaat er het juist om goed aan te sluiten bij de context van de school, zoals de buurt waarin hij staat. We hebben als jury al veel manieren gezien waarop excellentie zich kan voordoen. In alle gevallen wordt het gedragen door de hele schoolgemeenschap en vindt de buitengewone prestatie zijn fundament in een solide onderwijsomgeving, die het niveau van 'voldoende' ruim overstijgt.

Een school die het predicaat Excellente School gekregen heeft, krijgt daarmee niet alleen erkenning. Deze scholen dragen hun bijzondere aanpak ook uit, opdat anderen er hun licht kunnen opsteken. Dat is nadrukkelijk één van onze doelstellingen. We hopen kwaliteit zichtbaar te maken én over te dragen. Daarmee verbetert het onderwijs in Nederland.

Het is inspirerend om kennis te maken met de grote hoeveelheid zeer gemotiveerde docenten en leerlingen in scholen die laten zien waarin het Nederlandse onderwijs uitblinkt. Wij hopen uw aanmelding in 2016 tegemoet te kunnen zien.

Namens de jury,

Jet de Ranitz
Voorzitter jury Excellente Scholen

Juryvoorzitter Jet de Ranitz

< Spreekstalmeester Jorrit Blaas onthult de Excellente Scholen van 2014.

< *Uitzinnige vreugde bij de bekendmaking van de Excellente Scholen 2014.*

1 Traject Excellente Scholen

In 2012 heeft de toenmalige minister van Onderwijs het predicaat Excellente School in het leven geroepen. Met als doel het erkennen en waarderen van excellente scholen: de best presterende scholen van Nederland die zich onderscheiden van andere goede scholen op een specifiek gebied. Bijvoorbeeld op het gebied van een innovatief en motiverend onderwijsaanbod of een onderscheidende aanpak bij een specifieke groep leerlingen. Die bekendheid en waardering draagt bij aan het creëren van een cultuur waarin scholen laten zien dat ze uitmunten en expertise delen.

Sinds 2015 is de organisatie van het traject Excellente Scholen in handen van de Inspectie van het Onderwijs (hierna: de inspectie). Net als in voorgaande jaren maakt de inspectie gebruik van een onafhankelijke jury voor de beoordeling van de excellentieprofielen.

1.1 Erkenning, waardering en uitdaging

Al meer dan 240 scholen hebben in de afgelopen jaren deelgenomen aan het traject Excellente Scholen. Zij meldden zichzelf aan bij de jury Excellente Scholen omdat zij het predicaat niet alleen zien als een vorm van erkenning en waardering voor hun prestaties, maar ook als een uitdaging om hun onderwijs voortdurend tegen het licht te houden en verder te ontwikkelen. Ook scholen aan wie het predicaat (nog) niet is toegekend, vinden het leerzaam om mee te doen. Zij zien de aanbevelingen in het juryrapport als bruikbare handvatten om hun onderwijs op bepaalde onderdelen te verbeteren.

1.2 Wat is een excellente school?

Een excellente school is in de basis een goede school die zich onderscheidt van andere goede scholen door te excelleren met een specifiek excellentieprofiel dat in de school als geheel doorwerkt. Excellent is daarmee een verbijzondering van 'goed'. Met het predicaat Excellente School krijgen deze scholen de maatschappelijke zichtbaarheid en waardering die ze verdienen. Excellente scholen zijn een voorbeeld voor andere scholen. Zij dagen andere scholen uit om de lat ook hoog te leggen en dit predicaat te bemachtigen. Vanaf 2015 is een ontvangen predicaat drie jaar geldig.

1.3 Wat is een excellentieprofiel?

Scholen bepalen zelf in welke mate en op welke wijze zij zich willen profileren. Om ruimte te bieden aan de visie van de school en om het effectieve gebruik van deze ruimte te waarderen, is het niet wenselijk om excellentieprofielen vooraf voor te schrijven. Het is daarom aan de school om te benoemen op welk gebied zij excellent is en aan de jury om te verifiëren of het genoemde excellentieprofiel niet alleen goed wordt uitgevoerd door een school, maar ook herkenbaar is en doorwerkt in de gehele organisatie. Kortom, het excellentieprofiel moet aantoonbaar en duurzaam zijn.

"Voor ambitieuze scholen is opgaan voor het predicaat Excellente School geen eindstation, maar het begin van een waardevol traject. Het is een uitgelezen kans om het onderwijs nog verder te verbeteren. Deelname maakt positieve energie los in het team en de feedback van de jury is vaak van grote waarde. De gedachte achter het predicaat Excellente School is dat we verschillen tussen scholen moeten durven benoemen. Er zijn nu eenmaal scholen die het beter doen dan andere scholen. Excellente scholen verdienen onze waardering. Maar dat niet alleen, door te benoemen wat 'excellent' is, kunnen we het hele onderwijs een impuls geven!"

Sander Dekker, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Staatssecretaris Dekker in gesprek met inspecteur-generaal van het Onderwijs Monique Vogelzang en juryvoorzitter Jet de Ranitz tijdens de uitreiking van 2014.

1.4 Voorbeelden van excellentieprofielen

Juist omdat scholen zelf aangeven op welk gebied zij zichzelf excellent achten, is er geen uitputtende lijst met voorbeelden beschikbaar. Om toch een indruk te geven van de mogelijkheden, onderstaand een aantal voorbeelden van excellentieprofielen van de afgelopen jaren.

- Een innovatief, onderscheidend, verbredend en/of verdiepend onderwijsaanbod.
  Bijvoorbeeld: de invulling van specifieke leergebieden zoals wetenschap en techniek, beweging en sport, cultuureducatie en muziek, burgerschap, internationalisering, ondernemen.
- Een onderscheidende aanpak bij het omgaan met verschillen tussen leerlingen, waarbij bijzondere aandacht is voor specifieke groepen leerlingen en de resultaten die een school met deze leerlingen behaalt.
  Bijvoorbeeld: een doordachte en effectieve aanpak voor zowel laag als goed presterende leerlingen, omgang met specifieke leerlingen die aanvullende zorg nodig hebben.
- Een inspirerende en motiverende uitwerking van de wijze waarop het onderwijs wordt aangeboden.
  Bijvoorbeeld: de wijze waarop de school de verlengde schooldag vormgeeft, de benutting van digitale leermiddelen, geslaagde voorbeelden waarin de school een verbinding legt tussen onderwijs en (beroeps)praktijk.
- Een onderscheidende invulling van de maatschappelijke taak van de school.
  Bijvoorbeeld: bijzondere initiatieven op het gebied van ouderparticipatie, burgerschap, samenwerking met de omgeving van de school.

2 Traject Excellente Scholen in het vernieuwde toezicht

De vele mensen en organisaties die zich dagelijks inzetten voor de kwaliteit van het onderwijs, doen dat elk vanuit hun eigen rol, positie en mogelijkheden. Dankzij al deze inspanningen voldoet het onderwijs in Nederland voor het overgrote deel aan de basiskwaliteit. Als onafhankelijk, extern toezichthouder vervult de inspectie een eigen rol in het behoud van het maatschappelijk vertrouwen in de kwaliteit en continuïteit van het onderwijs.

Het aantal zwakke en zeer zwakke scholen is de laatste jaren afgenomen. Daarmee kan ook het toezicht, dat de afgelopen jaren sterk gericht was op risico's in het onderwijs, een andere nadruk krijgen.

2.1 Goed onderwijs benoemen

De basiskwaliteit is dus behoorlijk op orde, maar tegelijk zien we dat het Nederlandse onderwijs over het geheel beter kan. We zien te veel scholen en opleidingen waar nog niet voldoende uit elke leerling wordt gehaald. Daarmee wordt de individuele leerling tekort gedaan, en de Nederlandse samenleving als geheel mist daardoor kansen. Door verschillende oorzaken blijft verdere verbetering uit. We gaan als inspectie daarom scholen en opleidingen die voldoende presteren, inzicht geven in verdere verbeterkansen. En we gaan gedifferentieerde oordelen geven: waar het onderwijs goed is, zullen we dat uitspreken.

Het erkennen en waarderen van excellente scholen hoort hier vanzelfsprekend bij. De bekendheid en waardering van deze scholen draagt bij aan het creëren van een cultuur waarin scholen laten zien dat ze uitmunten en waarin zij expertise delen. Sinds 2015 valt het traject Excellente Scholen zodoende ook onder verantwoordelijkheid van de Inspectie van het Onderwijs en wordt het in samenhang gebracht met het vernieuwde toezicht.

Juryvoorzitter Jet de Ranitz op bezoek bij OBS Overvecht, Excellente School in 2013, 2014 en 2015.

2.2 Betrokkenheid besturen

Het schoolbestuur is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit en de continuïteit van het onderwijs. Zij zullen in samenwerking met docenten en schoolleiders die verantwoordelijkheid steeds meer invullen. De inspectie betrekt het bestuur vanaf 2016 ook nadrukkelijker wanneer een school zich aanmeldt voor het traject Excellente Scholen. Zonder toestemming van het bestuur waaronder een schoolt valt, is aanmelding niet mogelijk.

> *"De basiskwaliteit van het Nederlandse onderwijs is grotendeels op orde. Een mooi resultaat van de inzet van al die mensen en organisaties die zich dagelijks inspannen voor de kwaliteit van het onderwijs. We zien echter ook dat verdere verbetering uitblijft. We gaan als inspectie daarom scholen en opleidingen die voldoende presteren, inzicht geven in verdere verbeterkansen. En we gaan gedifferentieerde oordelen geven: waar het onderwijs goed is, zullen we dat uitspreken. Het traject Excellente Scholen sluit hier uitstekend op aan. De bekendheid en waardering van deze scholen draagt bij aan het creëren van een cultuur waarin scholen laten zien dat ze uitmunten en waarin zij expertise delen. Iets waar we ons als inspectie graag aan verbinden."*

Monique Vogelzang, inspecteur-generaal van het Onderwijs

Meer weten over het vernieuwde toezicht?
Kijk op www.onderwijsinspectie.nl/toezicht/vernieuwing-in-het-toezicht.

3 Korte terugblik traject Excellente Scholen in 2015

Met 210 aanmeldingen en 130 predicaten overstijgt het traject Excellente Scholen 2015 de voorgaande jaren. Steeds meer scholen weten de weg te vinden naar deelname, en ook ontvangt een steeds groter percentage daadwerkelijk het predicaat (zie tabel 1).

Tabel 1: Aanmeldingen en predicaten in 2012 t/m 2015

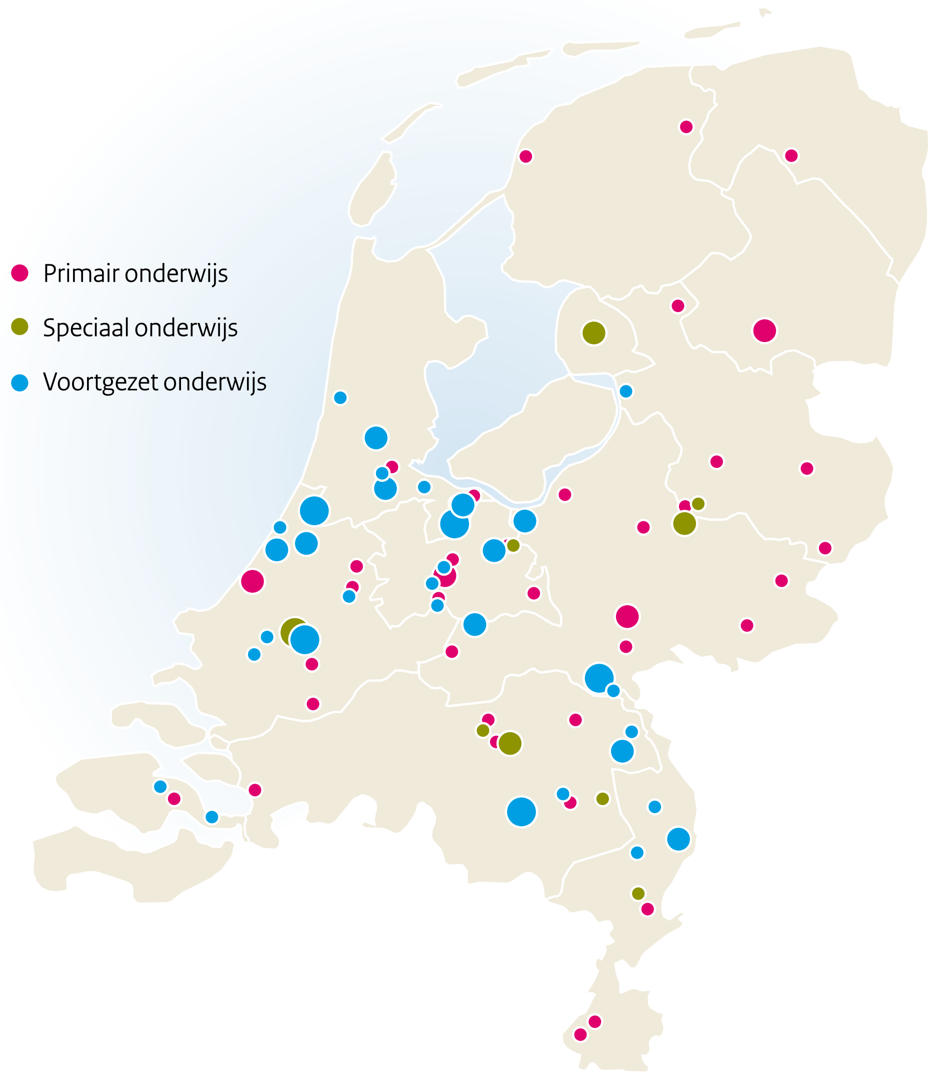
2012	2013	2014	2015
165 aanmeldingen	141 aanmeldingen	187 aanmeldingen	210 aanmeldingen
57 predicaten toegekend	76 predicaten toegekend	106 predicaten toegekend	130 predicaten toegekend

Ongeveer 1% van alle basisscholen in Nederland hebben zich in 2015 aangemeld voor het traject Excellente Scholen 2015. In het voorgezet en speciaal onderwijs ligt dit percentage hoger: namelijk 5%. Opvallend is het relatief hoge aantal aanmeldingen in het voortgezet onderwijs (zie tabel 2).

Tabel 2 Aanmeldingen en predicaten per sector in 2015

PO	SO	VO
62 aanmeldingen	26 aanmeldingen	103 aanmeldingen
44 predicaten toegekend	19 predicaten toegekend	67 predicaten toegekend

De inspectie en de jury Excellente Scholen streven naar een brede toegankelijkheid van het traject en zo veel mogelijk diversiteit binnen de excellente scholen in Nederland. Toch valt op dat bepaalde regio's in groten getale deelnemen terwijl andere regio's nagenoeg niet meedoen. Figuur 1 laat zien dat er met name in de provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Flevoland en Zeeland nog relatief weinig scholen zich aanmelden. Wij hopen dat steeds meer regio's de komende periode de weg naar de aanmelding weten te vinden.

Figuur 1: Aantal predicaten Excellente School 2015. Hoe groter de stip, hoe meer predicaten in dat gebied. Het aantal aanmeldingen in 2015 geeft hetzelfde kaartbeeld weer.

4 Traject Excellente Scholen in 2016

De procedure van het traject Excellente Scholen in 2016 bestaat uit de volgende stappen:

1 Aanmeldingsperiode *(februari 2016)*

Scholen kunnen zich vanaf maandag 1 februari 2016 op www.onderwijsinspectie.nl/excellentescholen aanmelden voor deelname aan het traject Excellente Scholen 2016. Aangemelde scholen ontvangen via het Internet Schooldossier (ISD) een uitgebreid zelf-evaluatie- en aanmeldingsformulier. Zij hebben tot 4 maart 2016 om de formulieren in te vullen.

Nieuw in 2016 is dat de toestemming van het bestuur van de aangemelde school nodig is voor deelname.

Juryvoorzitter Jet de Ranitz en hoofdinspecteur Arnold Jonk op bezoek bij OBS Overvecht, Excellente School in 2013, 2014 en 2015.

2 Onderzoek naar onderwijskwaliteit door de inspectie *(maart - juli 2016)*

Aangemelde scholen worden door de inspectie onderzocht op algemene onderwijskwaliteit.

3 Schoolbezoek *(september - november 2016)*

Een delegatie van twee juryleden bezoekt de school. Tijdens dat bezoek focust de jury zich op de aantoonbaarheid en duurzaamheid van het door de school aangedragen excellentieprofiel.

4 Rapportage en beoordeling *(september - november 2016)*

Na ieder schoolbezoek stelt de jury een rapportage op. Dit rapport wordt gebaseerd op de gegevens uit de aanmelding, het onderzoek naar de onderwijskwaliteit en de bevindingen van de juryleden tijdens het schoolbezoek. Op basis hiervan wordt aan de inspecteur-generaal van het Onderwijs advies gegeven over het wel of niet benoemen tot excellente school.

5 Uitreiking predicaat *(januari 2017)*

De uitreiking de predicaten predicaat Excellente School 2016 vindt naar verwachting eind januari 2017 plaats. Scholen die het predicaat ontvangen, mogen zich Excellente School 2016-2018 noemen.

Excellente scholen 2014
Gefeliciteerd!!

5 De jury

De jury bestaat uit een voorzitter en drie deeljury's verspreid over de sectoren primair onderwijs, voortgezet onderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs. De inspecteur-generaal van het Onderwijs benoemt de juryleden. De juryleden voeren de werkzaamheden voor de beoordeling van de kandidaat-excellente scholen onafhankelijk van de inspectie uit. Hierbij focust de jury zich volledig op het excellentieprofiel terwijl de inspectie de kandidaten beoordeelt op algemene onderwijskwaliteit. Daarnaast verzorgt de inspectie de logistieke ondersteuning van de jury.

5.1 Werkwijze van de jury

De jury geeft op basis van de aanmelding en het schoolbezoek jaarlijks een advies aan de inspecteur-generaal van het Onderwijs over scholen die in aanmerking komen voor het predicaat Excellente School. De inspecteur-generaal van het Onderwijs besluit uiteindelijk tot het daadwerkelijk uitreiken van het predicaat. De volgende uitreiking vindt naar verwachting plaats in januari 2017.

Jury Excellente Scholen 2015.

5.2 Onderzoek door de jury

Het excellentieprofiel – datgene waar de school in uitblinkt – heeft sinds 2015 een centrale plaats gekregen in het beoordelen van excellentie. De jury kijkt hier in de beoordeling primair naar. Naast een goede onderwijskwaliteit, die beoordeeld wordt door de inspectie, is een aantoonbaar excellentieprofiel voorwaardelijk voor deelname aan het traject Excellente Scholen.

De jury beoordeelt het excellentieprofiel aan de hand van de volgende vragen.

- **Excellentieprofiel van de school**
  Heeft de school een helder en voor de school relevant excellentieprofiel?
- **Aanpak, resultaten, borging en evaluatie**
  Heeft de school een weloverwogen aanpak met betrekking tot het excellentieprofiel?
- **Ontwikkeling excellentieprofiel**
  Heeft de school concrete plannen om het excellentieprofiel verder te ontwikkelen?
- **Erkenning excellentieprofiel**
  Wordt het excellentieprofiel van de school zowel intern als extern erkend?
- **Duurzaamheid van het excellentieprofiel**
  Is het excellentieprofiel van de school toekomstbestendig?

"Het is ons gelukt een goede school neer te zetten en het beste uit kinderen te halen; dat willen we graag aan iedereen laten zien. We willen mensen inspireren en vertellen wat er nodig is om een goede school te worden. Daarbij is de stap om naar het sbo te gaan voor veel ouders en leerlingen nog vaak ongelofelijk groot. Wat ik het allermooiste vind aan het traject Excellente Scholen is dat ouders en kinderen bij ons op school nu echt trots zijn op hun school."

Eva Naaijkens, directeur SBO Michaëlschool in Amersfoort

6 Onderzoek door de inspectie

Het is een voorwaarde voor excellentie dat een school algemeen goed onderwijs biedt. Voorafgaand aan het schoolbezoek door de jury, wordt daarom de algemene onderwijskwaliteit onderzocht door de inspectie. De inspectie gebruikt daarvoor gegevens die al bij de inspectie bekend zijn én de door de school aangeleverde informatie op basis van het concept waarderingskader. U vindt de meest recente versie van de waarderingskaders per sector op www.onderwijsinspectie.nl/toezicht/vernieuwing-in-het-toezicht. Als deze informatie onvoldoende basis biedt voor een gefundeerd advies aan de jury, kan de inspectie ervoor kiezen om een schoolbezoek uit te voeren.

"Het traject Excellente Scholen maakt zo veel positieve energie los in de scholen. Dat is wat ik vooral waardevol vind. De scholen die zich aanmelden stralen enthousiasme en plezier uit. Ze willen voortdurend beter worden, zien geen beren op de weg maar kansen. Ze geloven in hun eigen visie en kracht, zijn trots op zichzelf en dat straalt ook af op de leerlingen en ouders. Het is mooi als leerlingen er trots op zijn om op een speciale school te zitten."

Els Schram, inspecteur speciaal onderwijs bij de Inspectie van het Onderwijs

6.1 Beoordeling algemene onderwijskwaliteit

De inspectie adviseert de jury over de algemene onderwijskwaliteit van de aangemelde scholen. Verschillende aspecten worden beoordeeld om te komen tot een oordeel over de algemene onderwijskwaliteit.

- **Onderwijsresultaten**
  - Resultaten
  - Sociale en maatschappelijke competenties
  - Vervolgsucces

- **Onderwijsproces**
  - Aanbod
  - Zicht op ontwikkeling
  - Didactisch handelen
  - Ondersteuning
  - Samenwerking
  - Toetsing en afsluiting

- **Schoolklimaat**
  - Veiligheid
  - Ondersteunend en stimulerend schoolklimaat

- **Kwaliteitszorg en ambitie**
  - Doelen, evaluatie en verbetering
  - Structuur en cultuur
  - Verantwoording en dialoog

- **Financieel beheer**
  - Financiële situatie van het bestuur

6.2 Uitsluitingsgronden

Naar aanleiding van het onderzoek kan een school worden uitgesloten voor het traject Excellente Scholen. De keuze om scholen uit te sluiten kan betrekking hebben op:
- risico's of tekortkomingen op een of meer van de kwaliteitsgebieden: resultaten, onderwijsproces, schoolklimaat en veiligheid, kwaliteitszorg en ambitie of financiën;
- (ernstige) signalen met betrekking tot veiligheid, waaronder meldingen gedaan bij de vertrouwensinspecteur;
- (ernstige) financiële risico's op bestuursniveau.

Als de inspectie een dergelijke situatie constateert neemt zij in een vroeg stadium van het traject contact op met de school.

(Ont)spanning in de zaal tijdens de uitreiking van de predicaten van 2014.

7 Meer weten?

Wilt u meer weten over de aanmeldingsprocedure? Of hebt u vragen over het vernieuwde toezicht waarop het predicaat Excellente School aansluit? U kunt de inspectie, voor deze en andere vragen over het traject Excellente Scholen, op de volgende manieren bereiken.

- Kijk op www.onderwijsinspectie.nl/excellentescholen
- Stuur een e-mail naar excellentescholen@onderwijsinspectie.nl
- Neem contact op met Het Loket van de inspectie.
  Het Loket is bereikbaar via 088-669 60 60 (keuze 2) (lokaal tarief) op werkdagen tussen 9.00 en 17.00 uur.

“Hoe ziet de toekomst er uit voor het traject Excellente Scholen? Over vijf jaar is het traject een uitdagend proces waarin scholen via de kwalitatieve methode trots tonen wat ze bereikt hebben. Een cultuur waarin leerlingen met leraren leren om hun (kennis)doelen na te streven, zelfstandig te denken, proactief te zijn en waarin ze groeien tot een gebalanceerde persoonlijkheid vol realistisch zelfvertrouwen. Allemaal waarden die je nodig hebt om de toekomstige samenleving te begrijpen en daarin een plaats te vinden.

Scholen leren in dit traject dat je een unieke competentie moet hebben die zuiver en alleen te maken heeft met hoe de school die doelen denkt te realiseren, los van de systeemeisen van onderwijs die sowieso goed moeten zijn. Het is een traject dat ons los maakt van het probleemgericht en oplossingsgericht denken, waarbij steeds ‘lessen’, ‘vakken’ en ‘roosters’ de boventoon voeren. Een traject dat ons op een vitale en aantrekkelijke manier verleidt om in andere categorieën te denken zoals Bildung, zelfvertrouwen, persoonlijk respect, morele gemeenschap, motivatie en ‘cultuur van leren’.

Jongeren willen van nature leren, dat is bijna biologisch ingeprent. Hoe daar adequaat mee om te gaan, dat is een fantastische uitdaging. Dit traject zal als een loep enkele micro-innovaties op het podium brengen. Dat maakt het een groot appreciative inquiry, een best practice feest.”

Humberto Schwab, jurylid vo

Colofon

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 gs Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl

2016-01 | gratis
ISBN: 978-90-8503-373-8

Een exemplaar van deze brochure is te downloaden vanaf de website van de Inspectie van het Onderwijs: www.onderwijsinspectie.nl.

Fotografie:
Phil Nijhuis
Erik van ‘t Woud (Photosteron)